

ANADİLİNİ KULLANMA YETERLİĞİNİN OKULDAKİ ÖĞRENME VE ÖĞRETİM SÜRECİNE ETKİSİ

Erdoğan BOZKURT*

İletişim ve Anadilini Kullanma Yeterliği

Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılmak için çaba harcanan şu günlerde, ülkemizin gerçekleştirmeye çalıştığı temel ülkü, hızlı bir ekonomik kalkınma ve teknolojik gelişmedir. Toplumun ekonomik ve teknolojik yönden gelişebilmesinin yolu ise toplumsal gelişmeyi gerçekleştirmesidir. Toplumun, gelişmesi, toplumu oluşturan fertlerin, toplumsal gelişmeyi gerçekleştirecek şekilde davranışlarını değiştirmeleriyle mümkündür.⁽¹⁾ Başka bir deyişle toplumun üyesi olan birey, istenmedik davranış örüntülerinden sıyrılıp, yeni davranış örüntülerini benimsemek zorundadır. Bu ise ancak eğitimle olabilir.⁽²⁾

Çağdaş toplumlarda bireyler, davranışlarının büyük bölümünü okullarda kazanmaktadırlar. Okullar belli bir öğretim programı uyarınca çalışmakta olan davranış değiştirme örgütleridir.⁽³⁾ Okuldaki öğrenme ve öğretim etkinliklerinin yeterliği, bireyin ya da bireylerin istedik davranışları kazanmalarıyla ölçülür. Öğrenci okulda öğretim esnasında öğretmenle ve öğretmenin oluşturduğu eğitim ortamı ile etkileşimde bulunur.⁽⁴⁾ Etkileşiminin büyük bir bölümünü öğretmen, öğrenci ve eğitim ortamı arasındaki iletişim oluşturur. İletişim, öğrenme ve eğitim için temel olan bir etmendir.⁽⁵⁾ İletişim; öğretmenle öğrenciler veya öğrenci ile öğrenciler arasında olmakta olan, davranış değiştirmeye yönelik fikir, bilgi, haber, duygu, tutum ve becerilerin paylaşılması sürecine denir. İletişim yukarıda belirtildiği şekliyle sınıfta oluşabileceği gibi sınıf dışında yazılı, basılı, sesli veya görüntülü materyallerle de olabilir. Öğretmen, okuldaki eğitim esnasında öğreteceği fikir, bilgi, tutum ve becerileri ya da başka bir deyişle daha önce o konuyla ilgili olarak edinmiş olduğu bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışları öğrencilerine kazandırmaya çalışılacaktır. Hangi konuda olursa olsun eğitim iletişimiyle başlayacaktır.⁽⁶⁾

* Amasya Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Öğr. Gör.

1 Selahattin Ertürk, **Eğitimde "Program Geliştirme"** (Ankara:Yelkentepe Yayınları, 1975), s. 35.

2 İbrahim Ethem Başaran, **Eğitime Giriş**, (Ankara: Gül Yayınevi, 1983), ss. 71-72

3 Durmuş Ali Özçelik, **Okullarda Ölçme ve Değerlendirme**, (Ankara: ÖSYM Yayınları, 3, 1981),ss:4-20

4 Halil Tekin, **Okullarımızda Türkçe Öğretimi**, (Ankara: Gül Yayınevi, 1980, s. 15

5 Kamuran Çilenti, "Çocuk ve Kitle İletişim Araçları", Bildiri, **Çocuk ve Eğitimi** (Ankara: TED Yayını, 1980), s. 43.

6 **Aynı**, s. 43.

Sonuç olarak, okul öğrenmelerinin temelini, iletişim sürecinin hızı ve doğruluğu ile öğrenme sürecinin etkililiği arasında bir ilişki vardır.⁽⁷⁾ İletişiminin aracı ise dildir. Bireyler mesajlarını anadillerindeki yazılı ve sözlü sembollerle birbirlerine iletmektedirler. İletişim yetirliliğinin büyük bir bölümünü bireyin anadilini kullanma yeterliği oluşturmaktadır.⁽⁸⁾

Okuldaki Öğrenme Konusunda Yapılan Araştırmalar

Öğrenme, kısaca davranışlarda meydana gelen değişiklik olarak açıklanabilir. İnsanlar yaşadıkları süre içerisinde, karşılaştıkları canlı ve cansız varlıklarla etkileşimde bulunurlar. Bu etkileşimin ortaya koyduğu ve bireyde yaşantı sonucu meydana gelen kalıcı davranış değişmelerine öğrenme denilir.⁽⁹⁾ Bazı Psikologlar, yaptıkları öğrenme tanımlarında bireyin fizyolojik olgunlaşmasını da göz önüne alarak, öğrenmeye, bireyin olgunlaşma düzeyine göre (bu olgunlaşma düzeyi her konuda olabilir) yaşantıları aracılığıyla ya da çevresiyle etkileşimi (karşılıklı etki ve tepkileri) sonucunda yeni davranışlar kazanması ya da eski davranışlarını değiştirmesi süreci biçiminde tanımlamışlardır.⁽¹⁰⁾

Herhangi bir yanlış anlamaya neden olmamak için öğrenme hakkında iki noktanın dikkatle anlaşılması gerekmektedir: (1) Davranıştaki her değişme öğrenme değildir ve (2) öğrenmenin varlığı doğrudan gözlenemez, bireyin daha önce yapamadığı ya da eski davranışlarının değiştiğinin gözlenmesiyle öğrenmenin oluştuğuna karar verilir.⁽¹¹⁾

Öğrenmenin nasıl bir olay olduğu konusunda psikologlarca çok sayıda deneysel araştırmalar yapılmıştır. Öğrenmenin psikolojik ve fizyolojik yönleriyle duyum, algı ve beynin öğrenmedeki rolünün kesin olarak açıklanmasıdır.⁽¹²⁾ Bu nedenle öğrenme ile ilgili çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlar genel olarak üç ana grupta incelenebilir.⁽¹³⁾

7 Tekin, 1980, ön.ver., s. 16.

8 Beşir Göğüş, Türkçe ve yazın Eğitimi, (Ankara: Gül Yayınevi, 1978), s. 3.

9 Clifford T. Morgan, A Brief Introduction to Psychology, Second Edition, (New York: McGraw-Hill Company USA, 1977), ss. 76-85.

10 Cavit Binbaşoğlu, Genel Öğretim Bilgisi, (Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi, 1981), s. 2.

11 Tekin, 1980, ön.ver., s. 2.

12 Feriha Baymur, Genel Psikoloji, (İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevi, 1983), s. 151.

13 Başaran, 1983, ön.ver., ss. 3-6.

1. Uyarın- Karşılık Kuramları: İnsanın çevreden gelen uyarılara verdiği tepkileri öğrenerek, daha sonra aynı ya da benzer uyarılarla karşılaştığında daha önce öğrendiği tepkiyi tekrarladığı görüşüne dayanmaktadır.

2. Bilişsel Kuramlar: Öğrenmenin algılamaya zihinsel bir süreç olduğuna dayanmaktadır.

3. Güdülenme-Kişilik Kuramları: İnsanın yaşamasının kaynağı olan güdülerini doyurmak ve kişiliğini geliştirmek için öğrendiğini iddia ederler.

Öğretme, öğretmen tarafından hedeflenen davranışları öğrencilere kazandırmak için düzenlenmiş yaşantılar sürecidir. Bu süreci işletmede öğretim programı önemli bir araçtır.. Öğrencilerin davranışlarında istenilen değişiklikler oluşturmak amacıyla ayrıntılı olarak yapılan planlamaya öğretim programı denir. Öğretmenlerin sınıf ve okul içindeki eylemlerini kılavuzlamak amacıyla çok sayıda öğretim kuramı geliştirilmiştir. Bunlardan konuyla yakından ilgili olan iki kuram aşağıda özetlenmiştir.

Ülkemizde okul öncesi eğitim yaygınlaşmadığı için bireyin dil eğitiminde ikokul önemli bir yer tutmaktadır. İlköğretiminin genel amaçları arasında, öğrencilerin Türkçeyi doğru ve açık bir şekilde konuşabilmesi, okuyabilmesi ve yazabilmesi yer almaktadır.⁽¹⁴⁾ Belirtilen bu özellikler ortaokul, lise ve yükseköğretimde bireyin daha üst öğrenmelerine önşart niteliği gösteren giriş davranışlarıdır.⁽¹⁵⁾ Bu konuda Bloom'un yaptığı analizlerde, çocukların 18 yaşına kadar gösterdikleri başarının, yüzde 33'ü okulöncesinde, yüzde 42'si ilkokul devresinde, yüzde 25'i ortaokul ve lisedeki başarılarıyla açıklanmaktadır. Bu durum bireyin öğrenmesinde ilkokulun önemini ortaya koymaktadır.⁽¹⁶⁾ Bu kuramda, okul öğrenmelerinin etkilerini belirleyen üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar bilişsel giriş davranışları, duyuşsal giriş karakteristikleri ve öğretim hizmetinin niteliğidir. Öğrenmeye etkisi bakımından bu değişkenlerin en önemlisi, iletişim kurma gücü ve önkoşul öğrenmeleri kapsayan bilişsel giriş davranışlarıdır. Belli bir öğrenme ünitesinin, öğrenilebilmesi için gerekli olan ön öğrenmelere bilişsel giriş davranışları denir. Okulda öğrenme kuramına göre, okul öğrenmelerindeki değişkenliğin 0.50'sini bilişsel giriş davranışları oluşturmaktadır.⁽¹⁷⁾ Araştırmacı, tüm okul öğrenmeleri için geçerli olan bilişsel giriş davranışlarını bulmaya çalışmış, okuduğunu anlama gücü ile yazılı anlatım becerisini "genelleşmiş bilişsel giriş" davranışlar

14 Milli Eğitim Bakanlığı, **İlkokul Programı**, Üçüncü Baskı, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971), s. 3.

15 Nurettin Fidan, **Okullarda Öğrenme ve Öğretme**, (Ankara: İM.AŞ., 1986), s. 210.

16 **Aynı**, s. 210

17 Benjamin S. Bloom, **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**, Çeviren Durmuş Ali Özçelik, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, 1979), ss. 29-47.

adıyla açıklamıştır.⁽¹⁸⁾ Dinlediğini anlamaya yeteneği ile anılan iki özellik birleştiğinde okul öğrenmelerindeki anadilini kullanma yeteneğinin tüm öğeleri birleşmiş olmaktadır.⁽¹⁹⁾

Carroll'un teorik öğretim modelinin çeşitli adaptasyonlarının yapıldığı "tam öğrenme" ile ilgili araştırmalarda okul öğrenmelerinin büyük bölümünün "sözel yetenek" adıyla tanımlanan sözlü etkileşime dayandığı belirtilmektedir. Bu etkileşimin öğeleri okuma, okuduğunu anlama, yazma, dinleme, dinlediğini anlama, konuşma düzgünlüğü ve akıcılığı, kelimeleri yerinde kullanma ve adlandırmadır. Bu modelle yapılan deneysel araştırmalarda, öğrencilerin yüzde 85'inden fazlasının programda belirlenen hedeflere ulaştıkları ve tam öğrenmeyi gerçekleştirdikliri gözlenmiştir.⁽²⁰⁾

Sonuç ve Öneriler

Görüldüğü gibi, öğrenme ve eğitimin temel taşı olan anadili kullanma yeteneği, bir öğretmenin öğrenebilirlik ve öğretebilirlik niteliğini etkilemektedir. Özellikle bir öğretmenin sınıf içindeki başarısını belirleyen faktörlerin başında bu yetenek gelmektedir.⁽²¹⁾

İletişim sürecinin ana boyutu olan Türkçeyi kullanma yeteneği öğretmenin ya da öğretmen adayının okuldaki öğrenme ve öğretim sürecine etki eden önemli değişkenlerden biridir. Bu yetenek bir öğretmende ne kadar geliştirilebilirse, öğretmenin mesleki başarısı o kadar artacaktır. Ayrıca bu alandaki giriş davranışları açısından yetersiz olan öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kısa süreli ders ya da kurslar verilerek okuldaki öğrenme ve öğretiminin etkililiği artırılabilir.

18 Tekin, 1980, ön.ver., s. 22.

19 Fidan, 1985, ön.ver., s.204.

20 James H Block (Ed), **Mastery Learning: Theory and Practice**New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc, 1971), ss. 45-60.

21 Kamuran Çilenti, **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**,(Ankara:Kadioğlu Matbaası, 1984), s. 43.